

Genologie

Utváření genologie

- ❧ 1890 – **Ferdinand Brunetière**, série přednášek
 - ❧ evoluční hledisko

- ❧ 20., 30. léta 20. stol. – konstituování nové vědné disciplíny:
 - ❧ **Paul van Tieghem** – označení genologie, v článku *Otázka literárních žánrů* (časopis *Helicon*)

Významní genologové

- ❧ Paul van Tieghem
- ❧ Paul Hernadi
- ❧ Alastair Fowler

- ❧ Jan Trzynadlowski
- ❧ Edward Balcerzan
- ❧ Stefania Skwarczyńska
- ❧ Kazimierz Bartoszyński

Genologická problematika v časopisech

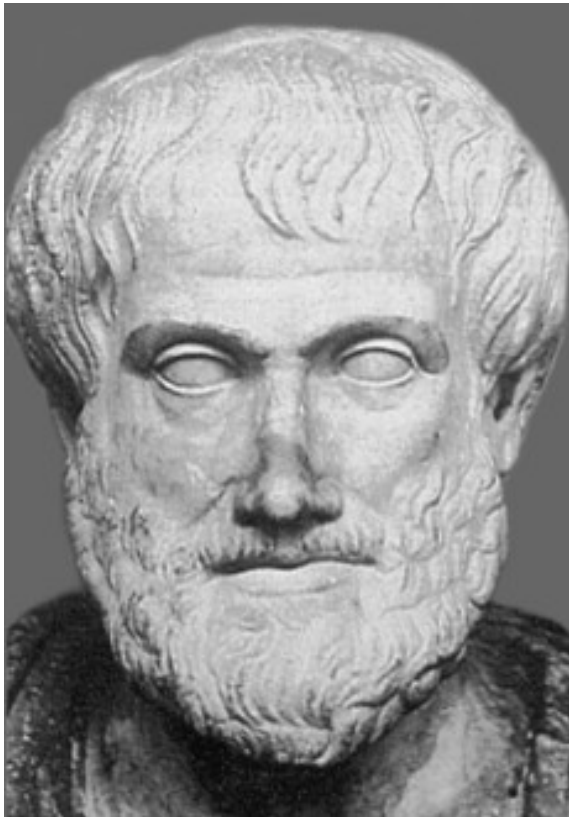
- ❧ Helicon (Amsterdam, Leipzig)
- ❧ Revue de littérature comparée (Paříž)
- ❧ Deutsche Vierteljahrschrift für
Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte
(Halle)
- ❧ Neophilologus (Groningen)
- ❧ Slovo a slovesnost (Praha)
- ❧ Zagadnienia rodzajów literackich = 1. genologický
časopis
- ❧ Genre (USA)

Zájem o žánry, poetiky

- ❧ **Aristoteles** (384 – 322 p.n.l.) – *Poetika*
- ❧ **Quintus Horatius Flaccus** (65 – 8 př.n.l.) – *Ars poetica*
- ❧ **Galfridus de Vino Salvo** (Geoffroi de Vinsauf, 12. stol. n.l.) – *Poetria nova*
- ❧ **Julius Caesar Scaliger** (1484 – 1558) – *Poetices libri septem* (Sedm knih o básnickém umění, 1561)
- ❧ **Nicolas Boileau** (1636 – 1711) – *L'art poétique* (Umění básnické, 1674)
- ❧ **Josef Hrabák** (1912 – 1987) – *Poetika* (1973)

Aristoteles

☞ *Poetika* (4. stol. př.n.l.):

☞ tři základní literární rody – lyrika, epika, drama

☞ mimezis – napodobování

☞ drama – tři jednoty (místa, času, děje)

☞ katarze

Nicolas Boileau

❧ *L'art poétique* (Umění básnické, 1674):

❧ Klasicistická,
normativní veršovaná
poetika

Josef Hrabák

- ☞ (1912 – 1987)
- ☞ Autor první moderní české poetiky – *Poetika* (1973)
- ☞ Další díla:
 - ☞ *Dějiny české literatury* (koautor, redaktor, 1959)
 - ☞ *Čtení o románu* (1981)
 - ☞ *Úvod do teorie verše* (1958)
 - ☞ *Literární komparatistika* (1971)

Žánrová systematika

- ❧ **Aristoteles** – lyrika, epika, drama
- ❧ **Klasicismus** – poezie, próza
- ❧ **Anglosaská tradice** – poetry, fiction
- ❧ **Josef Hrabák** – lyrika, epika, drama
- ❧ **František Miko** – lyrika, epika

Literární rody vs. žánry

∞ **Literární rod** (lat. genus = rod):

- ∞ tři literární rody – **lyrika, epika, drama**
- ∞ literárním rodům jsou podřízeny žánry

∞ **Literární žánr** (lat. genus, franc. genre = rod, druh):

*„V průběhu literárního vývoje se pojem literární žánr ustálil: chápeme jej nyní jako soubor vlastností, které platí pro určitou skupinu literárních děl. Z tohoto hlediska se tedy každé literární dílo jeví jako produkt geneze, který má svůj **genotyp** (vlastnosti typické pro celý soubor děl) a **fenotyp** (individuální vlastnosti jednotlivých děl).“ (POSPÍŠIL, I: Literární genologie, s. 18.)*

∞ **Nicolas Boileau** - žánry jako neměnné kategorie

∞ **Ferdinand Brunetière** - evoluční teorie:

∞ pojetí žánrů jako produktu vývoje

∞ teorie = odmítnuta představitely strukturalismu -**René**

Wellek v monografii *Concepts os Criticism* (1963)

Terminologie

↻ Česká tradice: ↔ ↻ Slovenská tradice:

↻ literární rod

↻ literárny druh

↻ literární

↻ žáner

druh/žáner

↻ žánrový typ

↻ žánrová forma

Lyrika

- ❧ nesyžetový literární rod (Hrabák)
- ❧ **vnitřní příběhovost** (lyrická, interní)
 - ❧ óda, hymnus, dithyramb, paján
 - ❧ elegie, žalm, jeremiády, lamentace
 - ❧ trubadúrská / truvérská lyrika
 - ❧ žákovská lyrika
 - ❧ anakreontská lyrika
 - ❧ galantní lyrika
 - ❧ idyla
 - ❧ epigram
 - ❧ balada

Epika

- ❧ syžetový literární rod, narativní literatura
- ❧ velká epika – epos, román
- ❧ střední epika – novela, povídka
- ❧ malá (drobná) – anekdota, bajka, fabliaux, legenda

Drama

- ❧ syžetový (příběhový) literární rod, scénické převedení
- ❧ jednání (akty), scény, výstupy
 - ❧ tragédie, komedie
 - ❧ mystéria, miráky, školské hry, interludia
 - ❧ hry pláště a dýky
 - ❧ čtené drama
 - ❧ lyrické drama
 - ❧ vaudeville
 - ❧ epické divadlo
 - ❧ absurdní drama

Versologie

Významní versologové

- ☞ Josef Hrabák -- *Úvod do teorie verše* (1958)
- ☞ Mikuláš Bakoš – *Vývin slovenského verša od školy Štúrovej* (1939)
- ☞ Viliam Turčány – *Rým v slovenskej poézii* (1975)
- ☞ Boris Viktorovič Tomaševskij – «Русское стихосложение. Метрика» (1923)
«О стихе: Статьи» (1928)

Verš

1. Grafická jednotka
2. Foneticko-fonologická jednotka
3. Syntakticko-sémantická jednotka

☞ **rytmus**

☞ **metrum, metrika**

☞ **stopa: těžká doba (-), lehká doba (U)**

☞ **diereze ↔ cezura**

☞ **enjambement**

Stopa

∞ Dvojslabičné:

- ∞ trochej (- U)
- ∞ jamb (U -)
- ∞ spondej (- -)
- ∞ pyrrhichios (U U)

∞ Trojslabičné:

- ∞ daktyl (- U U)
- ∞ anapest (U U -)
- ∞ amfibrach (U - U)

☞ Sestupné: - U

☞ Vzestupné: U -

☞ Obstupné: U - U

Veršové (prozodické) systémy

- ❧ Sylabický (slabičný) veršový systém
- ❧ Sylabotónický veršový systém
- ❧ Tónický veršový systém
- ❧ Metrický veršový systém (časomíra)

Rým

↻ vnější ↔ vnitřní rým

↻ konsonance ↔ asonance

↻ mužský, ženský, daktylský,
hyperdaktylský

*„Zří k oknu – z něho bílý vlaje šat,
zří v lože a zas trne hrůzou jat“ (Vrchlický)*

Vnější rýmy a jejich schémata

- ❧ **sdružený rým (aabb)**
- ❧ **střídavý rým (abab)**
- ❧ **obkročný rým (abba)**
- ❧ **přerývaný rým (abcb)**

❧ Zvláštní skupina:

❧ optický rým

např. *love* – *move*

❧ gramatický (planý) rým

❧ štěpný rým:

např. *ovoce* – *divoce*

Veršové formy a strofy

- ❧ Sappická strofa - 4 v.
- ❧ Sonet (znělka) - 14 v. (4+4+3+3)
- ❧ Oněginská (puškinská) strofa
(4+4+4+2)
- ❧ Francouzská balada - 7-12 v.
- ❧ Triolet - 8 v. / 12 v.
- ❧ Tercína - 3 v.
- ❧ Decima - 10 v.
- ❧ Rondel, rondó

- ❧ **Madrigal**
- ❧ **Stance – 8 v.**
- ❧ **Nóna, Spenserova strofa – 9 v.**
- ❧ **Alexandrín**
- ❧ **Blankvers**
- ❧ **Desaterac**